

Színház- és Filmművészeti Egyetem Doktori Iskola

**A magyar színházi audionarráció elmélete és
gyakorlata**

DLA doktori értekezés tézisei

Zalán János

(2018)

Témavezető:

Dr. Karsai György

A kötelező jogharmonizáció, az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve alapján Magyarországon is kijelölte az elkövetkezendő évek feladatait. Az irányelv hangsúlyozza, hogy a kultúrához való egyenlő hozzáférést, a jogon túl, a kihívással élők számára a mindennapi életben is biztosítani kell.

2016-os PhD disszertációm azzal a gondolattal zártam, hogy az audiovizuális tartalmak magyar AD modellje csak az első lépés a kultúra területén az esélyegyenlőség biztosítása felé. Hasonló modell felállítása szükségeltetik a képzőművészeti tartalmak közvetítése, illetve az előadó-művészet, elsősorban a színházi és táncelőadások professzionális közvetítéséhez is. Mindegyik terület, köztük a színház is saját diszciplína felállítását igényli, hiszen a háromdimenziós térben történő alak, forma, kép, tárgy, esemény, történés verbális leírása csak az adott művészeti terület kontextusában születhet meg a közvetítői oldalon.

Jelen DLA kutatásom célja, hogy – PhD értekezésemben felállított audiovizuális tartalmak audionarrációjára kidolgozott protokoll és a minőségbiztosításhoz elengedhetetlen minimális követelményrendszer mintájára – felállítsam a színházi előadások területén alkalmazható magyar *színházi audio description* (továbbiakban AD) protokollt.

Az *audio description* kultúra-specifikus elemeinek figyelembevételével válaszokat keresek arra, hogy a szociálpszichológia területén ismert személyészlelés, az emberek osztályozása, a sztereotipizálás, a benyomás kialakulása, a holddudvarhatás, hogyan befolyásolják, segítik vagy éppen gátolják a színházban a narrátort a karakterek, gesztusok, színészi játék, a játéktér verbális leírásában, hogyan segítik a látássérült nézőket a színházi előadások tudatos észlelésében és megértésében. Kutatásom kitér arra is, hogyan segíti az *audio description* a látássérült emberek interaktív bekapcsolódását az előadásba, azaz az Erika Fischer-Lichte által megfogalmazott *feedback-szalag autopoetikus rendszerébe*. Milyen alapvető fizikai, technikai törvényszerűségeket kell figyelembe vennie a magyar színházi *audio description* standard szerint dolgozó alkotóknak, hogy a színházi előadások ne csak a percepció szintjén, de a művészi tudatosság eredményeképpen, a legteljesebb esztétikai, kulturális és művészi élményt nyújtsák kihívással élő magyar anyanyelvű gyengénlátó vagy vak honfitársaink számára. Egy olyan lehetséges modellt és protokollt szeretnék felállítani az előadó-művészet területére is, mely látókkal integrált környezetben biztosítja a vak és gyengénlátó honfitársaink számára a színházi előadások által közvetített kulturális élmények, értékek egyenlő hozzáféréseinek esélyét.

DLA disszertációmban tudatosan használom az angol szakirodalomban használt terminus technicus-okat, folyamatosan keverve, bevezetve az általam javasolt magyar kifejezésekkel.

Kutatásom a színházi *audio description* (AD) rövid történeti áttekintése után definíciójának megfogalmazásával kezdődik, majd a film és a színház területén alkalmazott AD összehasonlításával folytatódik. A két terület összehasonlítása segít az azonosságok és a különbségek kiemelésében. A karakterek, az események, az előadás interakciója közben kialakuló – a szociálpszichológia által kutatott – tudatos személyészlelés folyamata külön fejezetet kap értekezésemben. A színházi AD protokoll helyes alkalmazása, gyakorlati útmutatója egy, a Pesti Magyar Színházban készült előadás (Molière: A fősvény) *Conventional-* és *Unconventional AD style*-t szemléltető audionarrációs oktató-forgatókönyv bemutatásával egészül ki, válik teljessé, mely értekezésem másik fontos pillére.

DLA értekezésem több helyen hivatkozik korábbi PhD disszertációm fejezeteire, kutatási eredményeire, segítve azokat a kutatókat, akiket az audionarráció bővebben is érdekel. A kezdeti és a jövőben folyamatosan bővülő angol és a magyar szakzsargon gyűjtemény segítheti a témában további kutatásokat folytatók munkáját, hiszen a televíziós vagy filmes AD modell után, elkészítettem az egyik lehetséges színházi AD modellt, amit reményeim szerint hamarosan követni fog a képzőművészet területén alkalmazható AD modell felállítása is.

A Pesti Magyar Színházban bevezetett és alkalmazott gyakorlat és modell ráirányította a figyelmünket az AD oktatásban felhasználható, jelenleg kiaknázatlan lehetőségek feltérképezésére is. Az AD nemcsak a látássérült, de az ép, látó gyerekek számára is sikerrel alkalmazható, a színház világát megismertető, abba beavató, azt magyarázó, oktatást kiegészítő drámapedagógiai eszköz lehet. Olyan eszköz, amely Pavis szavaival élve segíti a sikeres *színházolvasást*, a művészi tartalmak befogadását.

Miközben szeretnénk a látássérült gyerekek számára ideje korán bevezetni az AD-t azért, hogy számukra megkönnyítsük a művészeti tartalmakhoz való akadálymentes hozzáférést, aközben nem titkolt célunk az AD minél szélesebb körben történő bevezetése, valamint nem utolsósorban az AD társadalmi felelősségvállalásának elfogadtatása is.

Olyan egyedi eszköz, társadalmi katalizátor, mely segíthet az egymásra figyelés szocializációjának erősítésében. Jól látható, hogy az AD-ban rejlő lehetőségek túlmutatnak

önmagukon. Cél, hogy rövid időn belül az AD ne csak egy bravúros marketingfogás legyen sok színház számára, hanem társadalmi hasznosságán túl megkérdőjelezhetetlen részét képezze a jövő magyar színház művészetének.

Zalán János

(2018)